
Мария Лазарова / Mariya Lazarova

ПРЕЗИДЕНТСКАТА РЕКОНСТРУКЦИЯ В САЩ – ОТ ПРОЕКТ КЪМ РЕАЛНА ПОЛИТИКА

The Presidential Reconstruction in the USA – From a Plan to Real Politics

Summary: The end of the Civil war (1861–1865) in the United States of America was accompanied and with another socially-significant event – the murder of the president – emancipator of the slaves – Abraham Lincoln (1809–1865). The death of one of the most famous American leaders put the country in complicated political, economic and society situation.

Proclaimed by the Honor Abe documents during the civil conflict between the North and the South did not succeed to fulfill its major purpose to abolish slavery in the US. Accepted few months before Lincoln's death, the thirteenth amendment was ratified with great difficulty after a year – only during the management of his successor – Andrew Johnson (1808–1875).

Politically disoriented, Southerner but odds with the Southerners, living in the North, but not liked and from the Northerners, the new president had the difficult assignment to handle with the Reconstruction in the South rebellion states. Andrew Johnson applied, with some digressions, Lincoln's plan of Reconstruction.

Johnson's Presidential reconstruction, however, was very convinced by the very powerful group of the Radical republicans in Congress. Due to the circumstances, Johnson's South governments were proclaimed for illegal and were destroyed, and the Congress drawn its own Reconstruction program.

Key words: Reconstruction in the United States of America, Presidential Reconstruction, Abraham Lincoln, Andrew Johnson, Radical Republicans.

„Джонсън вярва, че поддържа доктрините на Линкълн: че сецесията е дело на малка част от белите; че южните щати никога не са напусkali законно Съюза и че трябва да бъдат бързо възстановени в него. Всъщност, Джонсън предпочита думата „реставрация“ пред думата „реконструкция“.“¹

Съединените американски щати влизат във „века на национализма“ не само като свободна държава, а и като една от световните сили. Извоювала независимостта си от метрополията едва преди по-малко от две десетилетия, младата страна успява да се превърне в един от световните арбитри за отрицателно кратко време. Благодарение на Доктрината Монро и влизането ѝ в

сила под девиза „Америка за американците“ през декември 1823 г., Съединените щати си осигуряват ролята на „протекционист“ на целия американски континент². Нещо повече, управленските кръгове във Вашингтон не само успяват да изтласкат европейското влияние в Латинска Америка, като приемат и приветстват независимостта на испанските и португалските колонии там³, но и грубо се намесват във вътрешната политика на новите държави, като ги обвързват с неизгодни за тях търговски и териториални договори⁴.

Експанзионистката политика на Вашингтон не успява обаче да постигне желаните резултати за стабилизиране на вътрешното положение в страната. Привидно обединената американска нация е силно разединена поради спорни въпроси, които остават на заден план по време на Войната за независимост (1776–1783), но през XIX в. придобиват съществено значение за запазване целостта на Съюза⁵. Съществуването на робската институция, регионалните различия Север – Юг, класовото несъответствие, конкуренцията между Демократическата и Републиканската партии и въпросите за „девствените“ територии на Великия Запад – всички тези национални проблеми са все фактори, които оказват влияние за противоборство в управлението на страната и отложеното им разрешаване води до два взаимнодопълващи се периода в американската история.

От една страна, това е Гражданската война между Севера и Юга (1861–1865), наречена още Втора буржоазна американска революция. Този локален конфликт е уникален по рода си както в американската, така и в световната история, поради няколко причини. Първо, това е най-крвопролитното събитие в американската история и на целия американски континент; Второ, това е „най-скъпият от гледна точка на човешки жертви [конфликт] за цялата световна история (с изключение на (...) Втората световна война)“⁶. Трето, в хода на Гражданската война най-накрая е решен въпросът със съдбата на робската институция.

От друга страна, това е периодът на Реконструкцията (1865–1877)⁷, който се явява продължение на нерешените проблеми от Гражданската война. Реконструкцията е епоха на възстановяване властта на отцепническия Юг и връщането на метежническите щати към Съюза. Епохата на Реконструкцията е единствената епоха в глобален мащаб, която за толкова кратък период от време прави опит изцяло да промени облика на южното общество. Тя е онази „тъмна“, „трагична“ и „бурна“, недостатъчно разбрана част от американската история, която, по думите на американския историк Алън Бринкли, „като етап в историята на САЩ е важна не с успехите, а с провалите“⁸. Доказателства за провала на Реконструкцията има много. Едни от най-важните са, че реорганизацията на Юга: 1. Разрешава, или поне се опитва да разреши, проблема със съдбата на освободените чернокожи; 2. Създава ново управление на Юг, или поне прави опит да премахне от властта там бившите метежници; 3. За първи път в историята на страната се извършва опит (макар и неуспешен) за импийчмънт

срещу американски президент и 4. Изкоренява феодалният характер на южното общество и го заменя с капитализъм. Преплитането на всички важни за оцеляването и развитието на една страна сфери – икономическата, политическата, социалната – през периода на Реконструкцията показват колко тънка и лесно разрушима е и може да бъде нишката на едно управление.

Обект на настоящия доклад е ерата на т.нар. Президентска реконструкция – един пример за управлението на Андрю Джонсън (1808–1875) в сянката на починалия Ейбрахам Линкълн (1809–1865), за свободата, дадена на чернокожите чрез отмяна на робството, но без граждански права, за властване на старата нова власт в териториите на бившата Конфедерация и за разрез в отношенията между двете управляващи институции – президента и Конгреса, в периода 1863–1867 г. Опитът на наследника на Ейбрахам Линкълн Андрю Джонсън на своя глава да върне отново в Съюза отцепилите се по времето на гражданския конфликт южни щати, като използва, с някои отклонения, проектът на своя предшественик, завършва пагубно за бившия сенатор на Тенеси.

* * *

Проблемът за Реконструкцията възниква в началото на Гражданската война, когато войските на Съюза напредват на Юг и са принудени да създадат нови местни власти там. През 1862 г. Линкълн назначава военни правителства за Тенеси, Арканзас и Луизиана, а до края на с.г. формулира план за редовни правителства в тези щати и всички останали щати, които да бъдат обявени за независими от Конфедерацията и върнати обратно в териториите на Съюза. Линкълн безспорно поставя началото на Реконструкцията в САЩ и неговата личност изиграва важна роля за градивното развитие на страната.

Роден през февруари 1809 г. в колиба от одялани стволоче в Кентъки, малкият Ейбрахам има тежко детство. Майка му умира, когато той е едва дете. Баща му се жени повторно и заедно със семейството се преместват в Илинойс. Още от дете бъдещият президент впечатлява със своя ръст – изключително висок за възрастта му. Ходи да работи заедно с баща си и става известен като победител в ръкопашни боеве. Не се занимава с лов и риболов, защото смята убиването на животни за престъпление. Благодарение на своята втора майка Линкълн се научава да чете и пише. Тя го учи да обича книгите, да чете и размишлява. Негови любими заглавия са „История на Джордж Вашингтон“, „Библията“ и „Робинзон Крузо“, които той чете безброй пъти и които му помагат да се превърне в отличен оратор. Ораторските дарби на Линкълн го превръщат в любимец на американското общество. Предвид финансово нестабилното му състояние, е принуден да живее с много заеми, които винаги връща до стотинка. Оттук идва и прякорът му „Честният Ейб“.

Политическата си кариера започва на двадесет и две годишна възраст. През 1832 г. участва неуспешно в кампания за депутатско място в Националното събрание в Илинойс като член на Партията на вигите. През 1834 г. заема

изборно място в легислатурата (щатското законодателно събрание) на Илинойс. През 1836 г. получава лиценз да практикува като адвокат и се премества в столицата на щата – Спрингфийлд, където среща и бъдещата си съпруга – Мери Тод. Скоро след запознанството си се женят и имат четири момчета, които умират в детска възраст. През 1843 г. Линкълн е номиниран за Конгреса от страна на Партията на вигите, но не е избран. Година по-късно е кандидат за президент. Следват няколко успешни мандата в Конгреса. Участва активно при утвърждаване на Републиканската партия през 1854 г., а през 1859 г. пише: „Не мисля, че съм подходящ за президент“⁹. През 1860 г. е избран за шестнадесети президент на Съединените американски щати – първият президент републиканец.

През втората половина на 1862 г. обаче и ходът, и целите на войната се променят. Изключително сложната ситуация, в която се намира Съюзът през втория етап на Гражданската война, се дължи на няколко фактора: а) икономически войната отнема огромна част от финансовите средства на страната; б) обществото не е доволно от „половинчатата“ политика на президента; в) влиятелната в Конгреса група на радикалните републиканци започва да води политика, насочена към освобождаване на робите и ликвидирание на робството; г) самият Линкълн, верен на принципите на Декларацията за независимостта и Конституцията¹⁰, всячески се опитва конфликтът да бъде прекратен вследствие на „осъзнаване“ на отцепниците. Победата на войските на Съюза в битката при Антитъм (17 септември 1862) допълнително разгорещява положението. На преден план излиза нуждата от „твърди“ действия на президента и разрешаване на казуса с робството.

На 22 септември 1862 г. Линкълн издава Предварителна прокламация за освобождение на робите, в която обяснява целите на войната: „да се възстановят на практика конституционните отношения между Съединените щати и всеки отделен щат, и на хората в онези от щатите, за които тези отношения могат да са временно преустановени или нарушени. В този смисъл моята цел за следващото заседание на Конгреса е отново да препоръчам вземането на практическа мярка, насочена към парично подпомагане на свободното приемане или отхвърляне на всички така наречени робски щати, чието население в дадения момент не е встанало срещу Съединените щати, и които щати може в момента доброволно да приемат незабавната или постепенна забрана на робството в рамките на съответните им граници, и на стремежа да продължава колонизирането на хора от африкански произход (...) в съответствие с предишни разрешения на правителството. Ето защо на първи януари от лето Господне хиляда осемстотин шейсет и трето всички хора, държани като роби в който и да е щат или в определена част от даден щат и встанали срещу Съединените щати, ще бъдат оттам насетне и завинаги свободни, а Изпълнителната власт на Съединените щати (...) ще признае и защити свободата на тези хора и няма да предприеме нито единично действие, нито множество действия, за да потиска

тези хора като цяло или отчасти в усилията им да постигнат действителна свобода⁴¹. Линкълн се надява, ако не всички, то поне повечето от отцепническите щати да се върнат в Съюза и да не се налага незабавно освобождаване на всички роби. Още повече, че самият той не смята чернокожите за равни с белите и споделя това с делегация от свободни чернокожи в Белия дом през август 1862 г.: „Вашата раса, много от вас силно страдат, като живеят с нас, а нашата раса страда от вашето присъствие тук“⁴². Планът на Линкълн за освобождаване на робите е то да стане поетапно, но, предвид историческата действителност, този негов замисъл е възможно да реши съдбата на Съюза в полза на Конфедерацията. И макар Линкълн да е принуден да издаде Предварителната прокламация, то радикалните републиканци се радват на постигната победа.

В предстоящите няколко месеца нито един робовладелски щат не приема Предварителната прокламация. На 1 януари 1863 г. е издадена официалната Прокламация за еманципация, според която за свободни са обявени „всички лица, включени като роби в щатите [Арканзас, Тексас, Луизиана, Мисисипи, Алабама, Флорида, Джорджия, Северна и Южна Каролина и Вирджиния] и части от тези щати“⁴³. След издаването на документа в страната и сред армията настъпва истинско веселие. И макар Линкълн да има известни резерви, когато извършва този акт, по-късно той признава: „Никога не съм бил по-уверен, че действам добре, отколкото сега, когато подписвам този документ“⁴⁴. Провъзгласяването на Прокламацията за освобождение е уникален по рода си документ в историята на Съединените щати. По думите на американски историк Уилям Фостър този документ „ознаменува политически прелом в Гражданската война, [което] означава, че Северът от политика на безпорядъчна отбрана преминава към революционно настъпление“⁴⁵ Прокламацията освобождава повече от три милиона чернокожи. Издаването на този документ окончателно слага край на робската институция, която толкова продължително време стои като петно в развитието на демокрацията в пълния ѝ смисъл в Съединените щати.

На 8 декември 1863 г. Линкълн отправя своето годишно обръщение към Конгреса и представя своя план за Реконструкция на Юга. В речта на президента се засягат теми, свързани с Гражданската война и нейния напредък, със съдбата на освободените бивши роби и засегнатите от Прокламацията за еманципация територии. В същия ден пред конгресмените американският държавен глава представя и Декларация за амнистия и реконструкция, която, според американския историк Едмънд Рос, „до голяма степен очертава плана [на Линкълн] за Реконструкция“⁴⁶. Според Декларацията „на всички, които, пряко или косвено, са взели участие в съществуващия към момента бунт (...), ще бъде дадена амнистия, с възстановяване на всички собственически права, с изключение на робите и в случаи за собственост, където има намесени трети страни“⁴⁷. Лицата, които остават извън рамките за получаване на амнистия са всички най-изтъкнати членове на Конфедерацията – военни, цивилни или агенти.

По отношение установяване на нови местни власти в отцепническия Юг, Линкълн представя т.нар. десетпроцентов план за възстановяване, според който

за истинско щатско правителство ще бъде признато това, „в което минимум една десета от броя на гласоподавателите от президентските избори през 1860 г. са положили клетва, останала неразрушима до този момент и са имали избирателно право от изборните закони на съответния щат, съществуващи непосредствено преди т.нар. Сецесия¹⁸. Всяко подновено щатско правителство ще получи подкрепата на основния закон на страната, според който: „Съединените щати гарантират на всеки щат в този Съюз републиканска форма на управление и защита на всеки от тях от нападение отвън, а по молба на законодателната или изпълнителната власт (когато законодателната не може да бъде свикана) – и от вътрешно насилие“¹⁹. Декларацията за амнистия и реконструкция, респ. Планът на Линкълн за Реконструкция, действително засяга най-наболелите проблеми за разрешаване след края на Гражданската война – условията за амнистиране на метежниците, връщането на сецесионистките щати към Съюза и възстановяването на щатските власти в съответните територии. Но в проекта на Линкълн липсва информация за съдбата на наскоро освободените чернокожи, а те представляват един огромен процент от американското население и все още продължават да бъдат в центъра на конфликтите между управляващите.

Оценката на Линкълновия план за Реконструкция сякаш е единодушна сред изследователите на „тъмната ера“ в американската история. Едмънд Рос – един от защитниците на Андрю Джонсън при опита за импийчмънт на американския президент и издател на едноименна книга по този проблем, твърди: „че [с този план] Линкълн поддържа неразрушимостта на щатите и неделимостта на Съюза (...)“²⁰, както се разбира и от „схизмодителния“ проект на президента по отношение условията за амнистиране и възстановяване на властта в бутновническите територии.

Подобна позиция заемат и българските историци Андрей Пантев и Виолина Павлова. Според тях Реконструкцията за Линкълн „се изразява в бързото и без федерална намеса възстановяване на старите държавни връзки в Съюза, осъществено от изпълнителната власт въз основа на конституцията. Линкълн приема тази програма за Реконструкция и във връзка с бъдещето на Републиканската партия. Според него тя е наследник на традициите на вигите и може да включи в редиците си южняците, които все още не са се определили политически, а в миналото мнозинството от тях са били виги. Така Републиканската партия ще прерасне в общонационална и ще има опора на юг. (...) Концепцията на Линкълн за Реконструкция може да се обясни не само с опита му на политик, но и с неговия характер. Той изпълнява съвестно дълга си към Съюза, но не би могъл да понесе отговорността за предизвикване на войната и за страданията на масите. Той се стреми да даде най-безболезнено решение на проблемите, което да остави възможно най-малко враждебност на юг.“²¹

В тази насока анализира плана на Линкълн за реконструкция и Уилям Фостър, който твърди, че проектът е „построен на две предположения: 1) отделните се метежнически щати не престават и не са преставали да бъдат част

от Съюза, и, 2) въпросът за Реконструкцията е въпрос, намиращ се в компетенциите на президента. (...) В този план очевидно има и отрицателни страни. Първо, чернокожите са лишени от изборителни права. Освен това, с възстановяването на собственическите права на плантаторите, шансът за овластяване на плантаторските земи от чернокожи е нулев. Почти автоматично плантаторите отново получават политически контрол. (...) Много скоро всички завоевания на революцията, освен формално отмененото робство, са отречени“²².

Според Ерик Фоунър „Линкълн не разбира освобождаването на робите като социална революция и не вярва, че Реконструкцията трябва да установява социални и политически промени от страна на освобождаването на робите. Грешно е на десет – процентовия план на Линкълн да се гледа като на твърда и сигурна политика, от която президентът няма никога да се откаже. По-скоро този план има за цел не толкова да реконструира Юга, колкото да сложи побързо край на Гражданската война. Четирите щати със запазена робска институция (Кентъки, Западна Вирджиния, Мериленд и Мисури) и част от петия – Делауеър, които продължават да са част от Съюза и които остават незасегнати от Прокламацията за освобождаване на робите и десетпроцентовия план на Линкълн, са първите, в които се появяват някакви промени във връзка с реконструиране“²³.

Американският историк Майкъл Перман отбелязва: „Линкълн внимателно се опитва да обясни, че „десет – процентовият му план“ не е постоянна, фиксирана политика. „Трябва да се разбере, че нито един друг вариант не е приемлив“, предупреждава Линкълн. Все пак, този план е специфична формула и Линкълн пристъпва към нейното изпълнение с решителност и търпение“²⁴.

Създадени по Линкълновия план за реконструкция лоялни на Съюза правителства се появяват в Луизиана, Арканзас и Тенеси, но Конгресът отказва да ги признае. Единственият реконструиран щат при реконструкционната политика на Линкълн е Западна Вирджиния. Но „въпреки политическата сръчност на [президента], той не успява да внесе в Съюза нито един реконструиран щат, с изключение на Западна Вирджиния. И докато изразходва значителен политически капитал, подкрепяйки режима в Луизиана, никой не знае какви ще бъдат условията за останалите щати от Конфедерацията.“²⁵ Действията на президента не се нравят на всички в управленския елит. Макар според документите, издадени от законодателната власт, делата по реконструкцията да са предадени изцяло в ръцете на президента (от който факт умело се възползва наследникът на Линкълн – Андрю Джонсън), то една част от републиканците в Конгреса не са съгласни. Радикалните републиканци²⁶ – изключително влиятелна група и в Сената, и в Камарата на представителите, смятат, че именно Конгресът трябва да изпълни програмата за възстановяване. Доказателство за разрастващия се конфликт между законодателната и изпълнителната власти, в лицата на Конгреса и президента, е приемането, от страна на първия, на законопроекта „Уейд – Дейвис“ през лятото на 1864 г. Този акт е спонсориран

от сенатор Бенджамин Уейд от Охайо, Реп и Хенри Унтър Дейвис от Мериленд. В документа се подчертава необходимостта от установяване на временно управление на военни губернатори, които да контролират изборите, а от избраните делегати да се иска втора клетва за това, че не са подкрепяли доброволно Конфедерацията; щатските събрания ще отрекат сецесията и робството²⁷. Законопроектът „Уейд – Дейвис“ е един по-суров вариант на десетпроцентовия план на Линкълн. Президентът налага вето на този акт, а в отговор радикалните републиканци издават „манифест – светкавично изявление, в което се обвинява Линкълн в узурпиране на властта и опит да използва приетите обратно в Съюза щати, за да си осигури преизбиране с.г.“²⁸.

За Линкълн бързата реконструкция на бунтовническия Юг е един сигурен ключ за спечелване на гражданския конфликт, тъй като приемането на новите щатски власти на Юг по време на сблъсъка отслабва Конфедерацията и засилва позициите на Съюза. Според президента, колкото по-бързо бъдат възстановени щатските правителства на Юг, толкова по-бързо ще бъдат приети съответните щати обратно в Съюза. Широката амнистия и положената клетва пък затвърждават промените, направени на Юг, по време на войната – основно премахването на робската институция. Начинът, по който Линкълн гледа не само на реконструирането на Юга, но и на самия характер на войната, е изцяло характерен за неговата личност.

Ревностната защита на принципите, които залягат в Декларацията за независимостта и Конституцията на Съединените щати, са основните „оръжия“ на Ейбрахам Линкълн за справяне със ситуации от различен характер. Твърде „мекият“ план на президента за амнистиране на бунтовниците е направен именно във връзка с факта, че според Линкълн отцепилите се щати никога не са напуснали Съюза, а просто трябва да бъдат вразумени и върнати обратно – заедно с всички полагащи им се като пълноправни членове на държавата права. Не по такъв начин гледат на „колебливата“ политика на президента радикалните републиканци. За тях Реконструкцията е мащабна, коренна трансформация на южното общество. Те настойчиво желаят процесът на възстановяване на Юг да започне след края на войната и да бъде съпътстван с предоставяне граждански права на чернокожите.

За последен път Линкълн говори за Реконструкцията на 11 април 1865 г. в публична реч от балкона на Белия дом. Речта е типична за Линкълн; тя се явява един вид опит на президента да насърчи радикалните републиканци да мислят за Реконструкцията като практическо, а не теоретично дело. Линкълн говори и за поддържане на обществената подкрепа и единството на страната, като дори намеква за даване ограничени граждански права на чернокожите. Въпросът с правата на свободните чернокожи тревожи Линкълн още след издаването на Прокламацията за еманципация.

На 8 април 1864 г. Конгресът пуска XIII поправка към Конституцията, забраняваща робската институция, за гласуване. Още същия месец измене-

нието е прието от Сената с 38 срещу 6 гласа, като дори двама демократи – Ръвърди Джонсън от Мериленд и Джеймс Несмит от Орегон – гласуват за. През юни с. г. обаче Камарата на представителите отхвърля документа с 93 срещу 63 гласа. След множество дискусии е решено съдържанието на поправката да бъде съкратено. На 1 февруари 1865 г. изменението е прието и пуснато за ратификация от отделните щати със следния текст: „1. В Съединените щати, както и във всички територии под тяхна юрисдикция няма да съществуват нито робство, нито принудителен труд, освен като наказание за престъпление, в което заподозреният трябва да бъде съответно обвинен. 2. Правото да налага този член принадлежи на Конгреса посредством съответното законодателство.“²⁹ В съдържанието на документа обаче липсва каквато и да е информация относно правата на чернокожите. Едва с ратифицирането на XIV поправка към американската конституция през 1868 г. „ (...) Всички лица, родени или натурализирани в Съединените щати и подчинени на техните закони, са граждани на Съединените щати и на щата, в който живеят. Никой щат няма право да приема и налага закони, ограничаващи привилегиите или имунитета на гражданите на Съединените щати; никой щат няма право да лишава личността от живот, свобода или имущество без съответния съдебен процес, нито пък да отказва на което и да било лице под негова юрисдикция съответната закрила от закона“. Добавянето на XIII, XIV и XV (1870) изменения в американската конституция официално слагат край на робската институция и предоставят граждански права на освободените чернокожи. Именно тези три документа са едни от най-значимите нормативни актове, приети в периода на Реконструкцията.

Според конституцията, за да приеме силата на закон даден законопроект, трябва да бъдат събрани поне три четвърти от гласовете на всички щати. Предвид този факт, тринадесетата поправка към основния закон официално става част от конституцията едва на 18 декември 1865 г., след ратификацията на 27 от 36-те американски щати. Тринадесетата поправка към конституцията е единствената поправка, подписана от американски президент. По данни на американския всекидневник “The New York Times”, единствените щати, които отхвърлят изменението, са „Делауер – 8 февруари 1865 г., Кентъки – 23 февруари 1865 г. и Ню Джърси – през март 1865 г.“³⁰. „Тези щати са единствените, които не гласуват за преизбирането на Линкълн. Те са и единствените, които поддържат изчезващата Демократическа партия (...) и единствените, които продължават да почитат робството като божествена институция“³¹ – твърди американската преса за единствените три северни щата, които отхвърлят тринадесетата поправка.

По време на срещата на управляващия кабинет на 14 април 1865 г. Линкълн предлага да задейства работата на щатските правителства преди откриването на сесиите на Конгреса през декември с.г. (същото прави и Андрю Джонсън). Опасенията на президента са, че Конгресът може да прокара по-тежка програма за реконструкция, което на практика се случва след година. Желанието на Честния Ейб е „да няма преследване, да няма проливане на кръв“, да се направи реставрация на Юга без драматизъм³².

На 9 април 1865 г. ген. Лий капитулира и се слага край на мъчителната Гражданска война. На 14 април с.г., точно четири години от началото на кървавия конфликт, „над форт Самтър генерал-майор Андерсън тържествено поставя същият този флаг, който е свален [от войските на Конфедерацията] на 14 април 1861 г., когато фортът капитулира“³³. Върнат е символът на Съюза, северните щати побеждават във войната, но не са върнати бунтовническите щати към предвоенния си статут.

14 април 1865 г., Разпети петък, в историята на Съединените щати е символ едновременно на победа и на всенародна загуба. Около 22 часа в театър „Форд“ в столицата Вашингтон Линкълн и съпругата му се наслаждават на пиесата „Моят американски братовчед“. Изведнъж се появява второстепенният актьор Джон Уилкс Бут (1838–1865). В 22 часа и петнадесет минути Бут вади от палтото си заредения пистолет „Деринджър“ и хваща с лявата си ръка назъбения като бръснач нож „Бауи“. Убиецът на президента се приближава достатъчно близо до своята жертва и с един удар от упор успява да я застреля. Публиката чува викове и смут, но се колебае – дали шумът е част от пиесата или се случва нещо непредвидено. Убиецът успява да избяга. Линкълн е смъртно ранен и занесен на ръце в най-близката къща. На следващата сутрин, 15 април, в 7 часа и 22 минути³⁴ шестнадесетият президент на Съединените американски щати, освободителят на робите и приятелят на народа, издъхва. Новината за смъртта на Линкълн е тъга и мъка за едни – предимно северняци, и добра вест за други – южняци, бивши защитници на Конфедерацията. Целият свят е изненадан от това убийство. Във Вашингтон пристигат съболезнователни телеграми от всички точки на земното полукълбо.

Убийството на Ейбрахам Линкълн без съмнение е ако не най-тъжното, то поне едно от най-тъжните събития в американската история. Заслугите на Честния Ейб за развитието на американската демокрация и съществуването на Съединените щати като единна държава са безспорни. В анкета, направена през XX в. сред американските историци от техния колега Артур Мейер Шлезингер, те определят общо шестима американски държавни глави, сред които и Ейбрахам Линкълн, който безспорно заслужава да бъде в тази велика американска шесторка.

* * *

Според конституцията при случай на смърт на настоящия президент, неговото място се заема от вицепрезидента. На 15 април 1865 г. като седемнадесети президент на Съединените щати се заклева „плебеят и патриот“ Андрю Джонсън. Роден в дървена колиба в Ралей, Северна Каролина, на 29 декември 1808 г., в бедно семейство с английско, ирландско и шотландско потекло, Джонсън често напомня на избирателите за скромния си произход. Губи баща си, когато е едва на три години. Майка му се омъжва повторно, отново за бедняк.

На десет години Андрю вече е чирак в местен магазин, но работата там не му харесва и заедно с брат си бягат в съседното градче. Скоро се преместват в Южна Каролина, където младият Джонсън за първи път среща любовта в лицето на Мери Ууд. Сърцето му е разбито, защото тя два пъти отказва да се омъжи за него. Не желайки да стои тук, Андрю скоро се премества в Тенеси, където започва и същинската част от живота му.

В Грийнвил, Тенеси, започва собствен бизнес като шивач, откъдето идва и прякорът му Шивачът от Тенеси. На 18-годишна възраст се жени за Елиза Маккардъл. Сватбената церемония е извършена от Мордекай Линкълн – първи братовчед на бащата на Ейбрахам Линкълн. През 1835 г. Джонсън прави успешен опит за заемане на място в Камарата на представителите. През 1841 г. е избран за член на Сената. В периода 1843–1853 г. се подвизава като конгресмен. През 1852 г. предлага приемане на Хоумстед акт, който бива приет едва по време на Гражданската война. През с.г. в Нешвил Джонсън споделя: „Аз нямам политическо бъдеще“. След изтичане на последния му мандат във върховния орган на законодателната власт, бъдещият президент е избран за губернатор на Тенеси – длъжност, която му донася популярност и която заема до 1857 г. с.г., когато е избран за сенатор. През 1859 г. изнася дълга реч пред Конгреса, в която обвинява Севера, че с премахване на робската институция Съюзът е застрашен: „Всички хора са създадени равни, но в Декларацията за независимост робите не са вписани като равни, още повече, че конституцията на отделните щати съдържа текста на Декларацията“. Първият му мандат като сенатор приключва през март 1862 г., когато е назначен от Линкълн за военен губернатор на Тенеси. Като такъв, Джонсън иска да премахне бунтовническото влияние в щата; настоява държавните служители да положат клетва за вярност към Съюза и да бъдат закрити всички вестници, издавани от симпатизанти на Конфедерацията. Когато е издадена Прокламацията за еманципация, Джонсън освобождава всички роби, намиращи се на територията на Тенеси, и дори успява да привлече 20 000 чернокожи войници, които да служат на армията на Съюза. Заслугата за демократизиране на щата Тенеси и ратифициране на тринадесетата поправка на неговата територия на 22 февруари 1865 г. изцяло принадлежи на Андрю Джонсън³⁵.

Нравът и личността на Андрю Джонсън се доближават до тези на неговия предшественик Ейбрахам Линкълн. Основните принципи, в които вярват и двамата американски президенти – за успешно развитие на американската демокрация и за единното бъдеще на Съюза – са тези, залегнали в Декларацията за независимостта и конституцията. По отношение на Гражданската война и отцепническите щати и Линкълн, и Джонсън смятат, че бунтовниците не са напуснали Съюза, а просто трябва да бъдат вразумени и върнати набързо обратно в него. Оттук и общата им презумпция по въпроса с Реконструкцията – по-леки условия за амнистия и по-бързо възстановяване на щатските власти на Юг. Подобно на Линкълн, и Джонсън не гледа на освободените чернокожи

като на равни на белите, поради което в неговия план за реконструиране също липсва информация за съдбата на бившите роби. Нещо повече, самият Джонсън смята, че е продължител на делото на своя предшественик. В световната историография е затвърдено мнението, че планът на Джонсън за реконструкция не просто доближава този на Линкълн, но и е приложен по същите опасения, които изпитва Честни Ейб относно желанието на Конгреса да накаже метежниците с по-тежки „присъди“.

В американската история винаги, когато президентът почине изненадващо, вицепрезидентът сякаш не е толкова добър, колкото своя предшественик. Типичен случай в тази връзка е и двойката Ейбрахам Линкълн – Андрю Джонсън. Докато първият е любимецът на народа, президентът на масите, освободителят, умиротворителят, бащата на нацията и може да бъде описан с още куп значими епитети, то Джонсън е приет от обществото като Шивачът от Тенеси, като вицепрезидентът на Линкълн³⁶ и често пъти е подценяван предвид скромния си произход. Без съмнение е трудно, дори почти невъзможно, някоя личност да бъде безусловно приветствана от дадено общество след загубата на един от най-великите си лидери. Може би „плебеят и патриот“ би бил приет от американци по-добре, ако не беше наследник на Честния Ейб. Но въпреки противоречивите симпатии на американската нация към новия президент, Конгресът гледа на него като на „божи дар“³⁷. Много скоро обаче между радикалните републиканци и Андрю Джонсън избухва конфликтът, от който се притеснява, и който би застигнал дори и Линкълн.

На 24 май 1865 г. Джонсън представя своят план за Реконструкция пред управленския кабинет. На 29 май с.г. президентът издава две прокламации (№ 134 и № 135), съответно за амнистия и помилване и за реорганизация на конституционното управление в Северна Каролина, които, както твърди историкът Ерик Мак Китрик, „засягат три основни въпроса“³⁸ – за амнистиране и помилване на бившите конфедералисти, за възстановяване, местната власт в бившите конфедеративни щати и за бюрокрацията и изборителните права в териториите на бившата Конфедерация. Прокламация № 134 за амнистия и помилване, по думите на историка Милтън Ломаск, „е вариация на десетпроцентовия план на Линкълн“³⁹ и предоставя амнистия и помилване, включително възстановяване на собственическите права, с изключение на робите, на всички, които положат клетва за вярност към Съюза и приемат отмяната на робството. Всички останали лица, които не са помилвани от тази прокламация, са изключени от гласуването за участие в местната власт⁴⁰.

В първата прокламация на Джонсън са посочени четиринадесет вида класи, изключени от общите условия за помилване – това е и основната отличителна черта на този документ от Декларацията за амнистия на Линкълн. Именно тези изключения могат да получат помилването на президента само след написан до него доклад във формата на молба за помилване и искат лично от него неговата благосклонност. При сравняване на Прокламацията на Джонсън за

амнистия и помилване и Декларацията на Линкълн за амнистия и реконструкция, става ясно, че съдържанието на двата документа има много общи клаузи. Шестте, изключени от общите условия за помилване в Линкълновия 10-процентов план лица, присъстват по аналогичен начин и в първата прокламация на Джонсън: 1. цивилни или дипломатически служители или агенти на Конфедерацията; 2. всички, напуснали съдебните пунктове, за да подпомагат бунта; 3. военни или военноморски служещи на Конфедерацията над чин полковник в армията и над чин лейтанант във флота; 4. всички, напуснали местата си в Конгреса, за да подпомагат бунта; 5. всички, подали оставка от армията или флота на Съединените щати, за да подпомагат бунта; 6. всички, замесени по някакъв начин с пленяване на чернокожи или бели – част от лоялните граждани на Съюза. За разлика от Линкълн обаче, Джонсън добавя още осем изключения, както следва: всички, отсъстващи от Съединените щати, за да подпомагат бунта; всички военни и военноморски служители, участвали в бунта и получили образованието си от правителството във Военната академия в Уест Пойнт или в американската Военноморска академия; всички, които са задържали служители на американското правителство в бунта срещу Съединените щати; всички, напуснали домовете си, намиращи се под юрисдикцията на Съединените щати и отишли в границите на Конфедерацията, за да подпомагат бунта; всички, обвързани с унищожаването на търговията на Съединените щати; всички, вече задържани от властите на Съединените щати; всички, доброволно взели участие в бунта, и всички, чийто облагаем имот има стойност над 20 000 \$; всички, приели Прокламацията на президента от 8 декември 1863 г. или заклели се във вярност към Съюза, неспазили условията. Ясно се вижда, че докато Линкълн е против допълнително помилване, то Джонсън иска тъкмо обратното. Именно тази негова стъпка, вероятно направена от желанието му за мъст към южната робовладелческа олигархия, му донася омразата на кабинета и отрицателни епитети като президент.

Според много американски историци, изследователи на разглеждания казус, целта на Джонсън е бившите му врагове и тези, които се отнасят зле с него предвид скромния му произход преди началото на Гражданската война, сега да го молят лично за снизхождение. Джонсън е осъждан от по-голямата част от историците и предвид факта, че само с клетва и с лично помилване много бивши изтъкнати членове на Конфедерацията отново могат да се върнат във властта на Юг. Това всъщност се случва малко по-късно същата година. Тези упреци към Шивача от Тенеси не са безпочвени. „Джонсън приема победата на Севера в Гражданската война като завръщане на лоялността на масите от бели южняци, поведени към измяна от южната аристокрация.“⁴¹. Подобно на Линкълн, и той не смята да забавя процеса на реконструкция на Юг, тъй като, според Конституцията – по негово мнение, метежническите щати никога не са били извън Съюза. Разбира се, действията, които предприемат те през 1861 г., трябва да бъдат наказани по някакъв начин, но основната идея е реорга-

низацията им да премине бързо – основно с приемане на законите за премахване на робството и изпълнение на условията, отбелязани в двете прокламации от 29 май 1865 г., по възможност преди свикването на Конгреса през декември с.г.

Втората прокламация – за реорганизация на конституционното управление в Северна Каролина (Прокламация № 135), е еталон за всички останали бунтовнически щати, с изключение на Тенеси, където републиканската форма на управление, според покойния Линкълн и според Джонсън, е вече възстановена. Според Прокламация № 135 в Северна Каролина се назначава временен губернатор, чиито задължения са във възможно най-кратък срок да създаде условия за събиране на щатско събрание от лоялни на Съюза граждани, чиято задача е да реорганизира щатската власт във формата на лоялно към Съюза и конституцията на Съединените щати републиканско управление, в това число приемане на документите, слагащи край на робската институция. Едва след като направеното от тези лоялни граждани бъде прието от федералната власт на страната, временният губернатор се заема с организиране за провеждане на избори за делегати. Ако всичко бъде направено според изброените изисквания, временният губернатор се освобождава от длъжност след като съответният щат избере негов постоянен заместник⁴². Подобно на първата Джонсънова прокламация, и в тази присъства сянката на Линкълн, що се отнася до изборите, които, според Прокламация № 135, ще се проведат по подобие на тези от 1860 г. Оказва се, че тази прокламация е приложена само за Северна Каролина. В следващите няколко седмици Джонсън издава подобни прокламации за останалите метежнически щати.

„Прокламациите от май се появяват, за да отразят пазената от дълго време цел на Джонсън за счупване на политическата и икономическа хегемония на „робокрацията“ и да установи надмощието на южняшката юнионистка част от съсловието на йомените“⁴³, отбелязва Ерик Фоунър. Доказателство за твърдението на американския историк е, че едно от условията за връщане обратно в Съюза на бунтовническите щати е приемане и ратифициране на тринадесетото изменение към Конституцията на страната, отменящо робството на територията на Съединените американски щати. Подобно на Линкълн, и отношението на Джонсън по въпроса с чернокожите е, че, първо, те трябва да бъдат освободени – да, но това да стане поетапно, и, второ, след като бъдат освободени, да получат избиращо право – също поетапно. За опасенията на Джонсън по отношение даване на граждански права на освободените чернокожи свидетелстват както речите му, така и издаваните от него държавни документи. Малко след като встъпва в длъжност като президент, той споделя пред един богат масачузетски аболиционист (деец, борещ се за премахването на робството и даване на равни права на черните с белите) и радикал Джордж Лутър Стиърнс: „Да позволим на чернокожите да се ползват с всеобщо избиращо право сега ще породни война на расите“⁴⁴. И това е вярно – на Север такава крайна стъпка автоматично би се приела от една голяма част от населението не като мярка от реконструкционната програма на Юг, а като единствена цел за отминалата война. Много

северняци ще са разочаровани и дори бесни, ако се окаже, че са водили четиригодишна война само за да освободят чернокожите и да им предоставят граждански права.

Действията, които президентът предприема, или по-точно НЕ предприема по въпроса със съдбата на чернокожите, се обясняват с принципите, които той спазва в своето управление – първо да е верен на конституцията и да върне в Съюза метежническите южни щати, а едва след това да се заеме с всичко останало. Тази политика обаче му осигурява сигурни и ревностни врагове в лицето на радикалните републиканци в Конгреса. Привърженици на идеята за строго наказание на сецесионистките щати, дейци като Тадеуш Стивънс (1792–1868), Чарлс Съмър (1811–1874) и други, всячески се стремят към жестоки санкции за метежниците, в това число конфискуване на техните имущества и разделянето им между чернокожите, както и даване на граждански права на бившите роби. Водени от своето желание за отмъщение и наказание, радикалите предприемат сериозни стъпки към утвърждаване на своите възгледи за реконструиране на Юга. По тяхна инициатива през 1865 г. се създава т. нар. Бюро за освободените роби и изоставени земи, чиято основна задача е грижата за наскоро освободените чернокожи. В противовес на действията на радикалите, бившите метежници на Юг пък създават т. нар. Черни кодове – закони, които де факто връщат робството по южните щати. Бездействието на Джонсън по отношение на Черните кодове допълнително изостря отношенията му с Конгреса и скоро се стига до открито стълкновение. И ако конфликтът между Линкълн и радикалите не успява да стигне до своята кулминационна точка предвид смъртта на Честния Ейб, то разривът в отношенията изпълнителна – законодателна власт при неговия наследник почти не последва премахването му от поста държавен глава.

Оценките за водената от Джонсън реконструкционна политика показват, че президентът извършва свой собствен курс на реставриране, а не толкова на реконструиране на бунтовническия Юг. В тази насока е и мнението на Милтън Ломаск, който твърди, че „акцентът на плана на президента не е върху реконструкцията като такава, а върху възстановяването. Основната цел на президента е да завърши реставрацията възможно най-бързо, позволявайки по този начин на южните щати, повторно представлявани в Конгреса, да имат право на глас в своята собствена реконструкция. (...) Погледната като цяло, програмата е великодушна и мъдра“⁴⁵, като се изключи обаче фактът, че Конгресът не приема Джонсъновите правителства за легитимни. Подобна позиция заема и Майкъл Перман, като отбелязва, че „целта на президента е просто да създаде функциониращи правителства в конфедеративните щати и да не се ангажира с никакви повторни преразпределения на политическата власт. Реорганизацията трябва да бъде направена от самите южняци като доказателство за доброволното им желание отново да станат част от Съюза и да демонстрират своята лоялност към него“⁴⁶. Това, което води Джонсън към този, подобно на Линкълн, „мек“

курс на реконструиране на южните бивши конфедеративни щати, са надеждите на бившия сенатор на Тенеси, че южняците ще осъзнаят грешката си, ще се разкаят за станалия бунт и ще приемат президентските условия безусловно. Грешките в програмата си, които допуска Джонсън, се дължат на няколко фактора. Първо и основно – той продължава реконструкционната политика на Линкълн, което се оказва непоправима грешка. Вярно е, че като военновременна мярка, като каквата е и утвърдена, тя има положителни резултати, но в следвоенно време и при условие, че на бунтовниците се дава шанс да се върнат отново на заеманите преди гражданския конфликт държавни длъжности, ефектът ѝ се оказва отрицателен. Второ – лекомислено е да се смятат за крепител на успеха на програма от такова решаващо значение клетвите, които ще положат уж разкаялите се бунтовници. А именно това прави Джонсън. На неговите амнистии обаче южняците гледат като на нещо, с което могат отново да се завърнат към предвоенния си начин на живот, като вземат с президентското помилване всички полагащи им се като пълноправни граждани права, в това число да си върнат отнетата собственост, след което свободните чернокожи пак да се превърнат в техни роби. Трето – по подобен мекушав начин не са предвидени различни условия за връщане в Съюза за различните щати, което на практика води до утвърждаване на новата стара аристокрация на Юг. И на четвърто, но не последно място, е най-голямата надежда на президента, че Конгресът ще признае неговите правителства за легитимни.

Приложението на Джонсъновия план за реконструкция започва още през лятото на 1865 г. в Мисисипи, като преди това президентът заявява, че приема реконструираните при управлението на Линкълн Тенеси, Арканзас, Луизиана и Вирджиния. В средата на август в Мисисипи се свиква събрание, главно от бивши виги, на което уж се приемат условията от двете президентски прокламации. До началото на декември с. г., когато се събира 39-ят Конгрес, всички останали метежнически щати (Флорида, Алабама, Джорджия, Тексас, Вирджиния, Северна и Южна Каролина), по подобие на Мисисипи, „премахват“ робството на своите територии и се заклеват във вярност към Съюза и конституцията и законите на страната. Когато през декември Джонсън се обръща към Конгреса, заявява, че Реконструкцията е приключила успешно. Още повече, че тринадесетото изменение към основния закон вече влиза в сила. Но Конгресът отказва да признае както приетите от президента реконструирани по време на войната правителства, така и тези от Президентската реконструкция на Джонсън. Нещо повече, по думите на историка Кенет Стамп „преди да започне радикалната реконструкционна програма, Джонсъновите правителства представят образец на разочарование, дискриминация и сегрегация в следвоенния Юг“⁴⁴⁷. Започва ожесточена борба с президента, която завършва с опит за импийчмънт, респ. с края на неуспешната Президентска реконструкция, и със започването на нов етап от „тъмната и кървава епоха“, известен като Радикална реконструкция (1867–1872).

БЕЛЕЖКИ/NOTES

¹ **Varon, E.R.** Andrew Johnson and the Legacy of Civil War. – In: American History, Oxford Research Encyclopedias <<http://americanhistory.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199329175.001.0001/acrefore-9780199329175-e-11?mediaType=Article>>, март, 2016.

² Доктрината „Монро“, по името на петия американски президент Джеймс Монро (1817–1825), е геополитическа концепция, изобретена от държавния секретар Джон Куинси Адамс (1767–1848), според която американският континент не трябва да се разглежда като обект на колонизация, а всяко европейско нахлуване в тази част от света се смята за заплаха за Съединените щати. От своя страна, САЩ гарантират ненамеса в европейските дела.

³ През XIX в. испанските и португалски колонии в Латинска Америка започват движение за освобождение от метрополиите, вследствие на което до края на века, на световната карта се появяват новите независими държави Хаити (1804), Парагвай и Аржентина (1816), Чили (1818), Венесуела и Колумбия (1819), Мексико, Перу, Гватемала, Ел Салвадор, Никарагуа, Коста Рика и Хондурас (1821), Бразилия и Еквадор (1822), Куба (1898), Доминикана (1865) и др.

⁴ Най-потърпевша от американската експанзионна амбиция е Мексико, което губи важни територии като Тексас, Калифорния, Невада, Юта според договора от Гуадалупе Идалго (2 февруари 1848), областта между реките Рио Гранде и Колорадо, Орегон. Договорите с Мексико за тези територии са оформени от американското правителство като „покупка“. Груба намеса във вътрешните дела от страна на Вашингтон има и в Куба.

⁵ В периода 1781–1788 г. Съединените американски щати са конфедерация – съюз на суверенни държави, при който местните органи имат по-голяма самостоятелност спрямо националните, а от 1789 г. – федеративен съюз – държава, състояща се от самоуправляващи се звена, обединени от централно правителство.

⁶ Иванян, Э.А. **История США. Москва, 2004, с. 103.**

⁷ Датировката на Реконструкцията е строго обсъждана и дискутирана. До настоящия момент все още не е ясно какви са хронологичните рамки на периода на възстановяването на отцепническия Юг. В настоящия доклад за начало на тъмната ера е посочена 1865 г. – края на Гражданската война, а за край – 1877 г., за която основно се смята, че слага край на реорганизацията.

⁸ **Бринкли, А.** История на американския народ. Незавършената нация. София, 1999, с. 367.

⁹ По-подробно за биографията на Ейбрахам Линкълн (1809 – 1865) виж в: **Каравелов, Л.** Америка – оная обетована земя. София, 2012, 121–128; **Линкълн, Е.** Моята представа за демокрацията. София, 2009, 140–144; **Сандбърг, К.** Абрахам Линкълн. София, 1963, с. 580; 100 человек, которые изменили ход истории, с. 33.

¹⁰ От началото на своето съществуване до днес Съединените щати имат общо две конституции. Първата, „Параграфите на Конфедерацията“ е приета като обединяваща мярка по време на Войната за независимост (1776 – 1873) и действа до приемането на втората конституция (1787), която, с някои поправки, се спазва и днес.

¹¹ **Линкълн, Ейбрахам.** Моята представа за демокрацията. София, 2009, с. 120–121.

¹² **Фостер, У.З.** Негритянският народ в история на Америки. Иностранной литературы. Москва, 1955, с. 332.

- ¹³ Прокламация за освобождаване на робите.
- ¹⁴ 100 человек, которые изменили ход истории. Москва, №59, 2009, с. 22.
- ¹⁵ **Фостер, У.З.** Негритянский народ в истории Америки, с. 341.
- ¹⁶ **Ross, E.G.** History of the impeachment of Andrew Johnson, a president of the United states 1868, p. 5.
- ¹⁷ Proclamation of Amnesty and Reconstruction, December 8, 1863.
- ¹⁸ Пак там
- ¹⁹ Конституция на Съединените американски щати.
- ²⁰ **Ross, E.G.** History of the impeachment of Andrew Johnson, a president of the United states 1868, p. 10.
- ²¹ **Пантев, А., В. Павлова.** Гражданската война в САЩ, 1861–1865. София, 1989, с. 146.
- ²² **Фостер, У.З.** Негритянский народ в истории Америки, с. 346.
- ²³ **Foner, E.** Reconstruction, America's Unfinished Revolution, 1863–1877. New York, 1989, p. 36.
- ²⁴ **Perman, M.** Emancipation and Reconstruction, 1862–1879. Chicago, 1987, p. 27.
- ²⁵ **Foner, E.** Reconstruction, America's Unfinished Revolution, p. 73.
- ²⁶ Радикалните републиканци са отделно крило в Републиканската партия, които по време на Гражданската война и особено в периода на Реконструкцията са основното и най-силно звено в Конгреса. В редиците на наричаните и радикали, радикални републиканци, са предимно аболиционисти, които се борят за наказание на отцепниците и за даване на граждански права на освободените черконожи.
- ²⁷ Из Законопроекта „Уейд – Дейвис“
- ²⁸ **Tindall, G.B., D.E. Shi.** America – A Narrative History. Brief Second Edition. New Jersey/London, 1989, p. 441.
- ²⁹ Конституция на Съединените американски щати.
- ³⁰ The Constitutional Amendment on Slave. The New York Times, 19 ноември 1865 г.
- ³¹ The Democracy and Slavery – Subsistence and its Reward. The New York Times, 27 юли 1865 г.
- ³² **Tindall, G.B., D.E. Shi.** America – A Narrative History. Brief Second Edition. New Jersey/London, 1989, p. 443.
- ³³ **Иванов, Р.Ф.** История США в лицах. Авраам Линколн и Гражданская война в США. Москва, 1964, с. 430.
- ³⁴ За убийството на Ейбрахам Линкълн повече информация е налична в: **О'Райли, Б., М. Дъгард.** Да убиеш Линкълн. София, 2014, с. 392.
- ³⁵ По-подробна информация за биографията на Андрю Джонсън (1808–1875) виж в: **Benedict, M.L.** The Impeachment and Trial of Andrew Johnson. New York, 1973, 3–5; **Lomask, M.** Andrew Johnson: President on Trial. New York, 1960, 3–35, 80–81; **McKittrick, E.** Andrew Johnson and Reconstruction. Chicago/London, 1960, 134–142; **Trefousse, H.L.** Andrew Johnson: A Biography. New York, 1997, p. 464.
- ³⁶ По време на изборната кампания през 1864 г. Линкълн сам номинира Андрю Джонсън за свой вицепрезидент. Целта на тази номинация е символична – да се направи компромис и за втора най-важна фигура в управлението да бъде избран южняк.
- ³⁷ **Foner, E.** Reconstruction, America's Unfinished Revolution, p. 177.
- ³⁸ **McKittrick, E.** Andrew Johnson and Reconstruction, p. 49.
- ³⁹ **Lomask, M.** Andrew Johnson: President on Trial, p. 84.
- ⁴⁰ Proclamation 134 – Granting Amnesty to Participants in Rebellion, with Certain Exceptions, May 29, 1865.

⁴¹ **Benedict, M.L.** The Impeachment and Trial of Andrew Johnson. New York, 1973, p. 6.

⁴² Proclamation 135 – Reorganizing a Constitutional Government in North Carolina, May 29, 1865.

⁴³ **Foner, E.** Reconstruction, America's Unfinished Revolution, p. 183.

⁴⁴ **Lomask, M.** Andrew Johnson: President on Trial, p. 144.

⁴⁵ Пак там, p. 86.

⁴⁶ **Perman, M.** Emancipation and Reconstruction, p. 34.

⁴⁷ **Stamp, K.M.** The Era of Reconstruction, 1865–1877. New York, 1966, p. 82.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Бринкли, А. История на американския народ. Незавършената нация. София, 1999 [Brinkli, A. Istoriya na amerikanskiy narod. Nezavarshenata natsiya. Sofia, 1999].

Иванов, Р. Ф. История США в лицах. Авраам Линколн и Гражданская война в США. Москва, 1964 [Ivanov, R.F. Istoriya SShA v litsah. Avraam Linkoln i Grazhdanskaya voyna v SShA. Moskva, 1964].

Иванян, Э. А. История США. Москва, 2004 [Ivanian, E.A. Istoriya SSha. Moskva, 2004].

Каравелов, Л. Америка – она обетована земя. София, 2012 [Karavelov, L. Amerika – onaya obetovana zemia. Sofia, 2012].

Линкълн, Е. Моята представа за демокрацията. София, 2009 [Linkaln, E. Moyata predstavata za demokratiyata. Sofia, 2009].

О'Райли, Б., М. Дъгард. Да убиеш Линкълн. София, 2014 [O'Raili, B., M. Dagard. Da ubiesh Linkaln. Sofia, 2014].

Пантев, А., В. Павлова. Гражданската война в САЩ, 1861–1865. София, 1989 [Pantev, A., V. Pavlova. Grazhdanskata voyna v SASht, 1861–1865. Sofia, 1989].

Сандбърг, К. Авраам Линкълн. София, 1963 [Sandbarg, K. Abraham Linkaln. Sofia, 1963].

Фостер, У.З. Негритянский народ в истории Америки. Иностранной литературы. Москва, 1955 [Foster, U.Z. Negritianskiy narod v istorii Ameriki. Inostrannoy literatury. Moskva, 1955].

Benedict, M.L. The Impeachment and Trial of Andrew Johnson. New York.

Foner, E. Reconstruction, America's Unfinished Revolution, 1863–1877. New York, 1989.

Lomask, M. Andrew Johnson: President on Trial. New York, 1960.

McKittrick, E. Andrew Johnson and Reconstruction. Chicago/London, 1960.

Perman, M. Emancipation and Reconstruction, 1862–1879. Chicago, 1987.

Ross, E.G. History of the impeachment of Andrew Johnson, a president of the United states 1868. <<https://www.gutenberg.org/files/2442/2442-h/2442-h.htm>>, март, 2016.

Stamp, K.M. The Era of Reconstruction, 1865–1877. New York, 1966

Tindall, G.B., D.E. Shi. America – A Narrative History. Brief Second Edition. New Jersey/London, 1989.

Trefousse, H.L. Andrew Johnson: A Biography. New York, 1997.

Varon, E.R. Andrew Johnson and the Legacy of Civil War. – In: American History, Oxford Research Encyclopedias <<http://americanhistory.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199329175.001.0001/acrefore-9780199329175-e-11?mediaType=Article>>, март, 2016.